

در سرزمین عقاب سپید
(یازده گفت‌وگو با ایران‌شناسان لهستانی)

آیدین فرنگی



نشر هزار کرمان

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه : فرنگی، آیدین، ۱۳۵۶ -
 عنوان و پدیدآور : در سرزمین عقاب سپید: (یازده گفت‌وگو با ایران‌شناسان لهستانی) /
 آیدین فرنگی؛ ویراستار کاظم سادات اشکوری
 مشخصات نشر : تهران: هزار کرمان، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۲۴ ص.؛ مصور؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م.
 فروست : ایران‌شناسی؛ ۱.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۰۰-۱۱-۴
 یادداشت : ص.ع. به انگلیسی:

In the Territory of the White Eagle
 (11 interview with polish Iranists)

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۹۵.
 یادداشت : نمایه.
 موضوع : ایران‌شناسان لهستانی -- مصاحبه‌ها
 موضوع : ایران‌شناسی
 شناسه افزوده : سادات اشکوری، کاظم، ۱۳۱۸ - ، ویراستار.
 رده‌بندی کنگره : DSR ۶۴/۵/۴۵۴ ۱۳۹۴
 رده‌بندی دیویی : ۹۵۵/۰۹۲۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۱۵۹۴۶

نشر هزار کرمان: تهران، خیابان کارگر جنوبی، پایین تر از میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ،
 پلاک ۹ تلفن: ۰۹۱۲۷۳۳۳۲۲۶۶ - ۶۶۹۲۳۹۴۶

Email: nashrhazarkerman@yahoo.com
 www.hazarekerman.ir



نشر هزار کرمان

در سرزمین عقاب سپید (یازده گفت‌وگو با ایران‌شناسان لهستانی)

آیدین فرنگی
 ویراستار: کاظم سادات اشکوری
 طراحی روی جلد و صفحات: قباد شیوا
 نسخه‌پردازی و بازخوانی نهایی متن: عقاب علی‌احمدی
 پردازش تصویرها: محمدجواد آقاباقری
 طراح نشانه نشر هزار: محمد جهانی مقدم
 حروفچینی: افسانه شاه‌کرمی
 صفحه‌بندی: علی‌اکبر حکم‌آبادی
 چاپ اول: ۱۳۹۴
 شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه
 لیتوگرافی: کارا؛ چاپ: غزال؛ صحافی: علی
 ناشر: انتشارات هزار کرمان

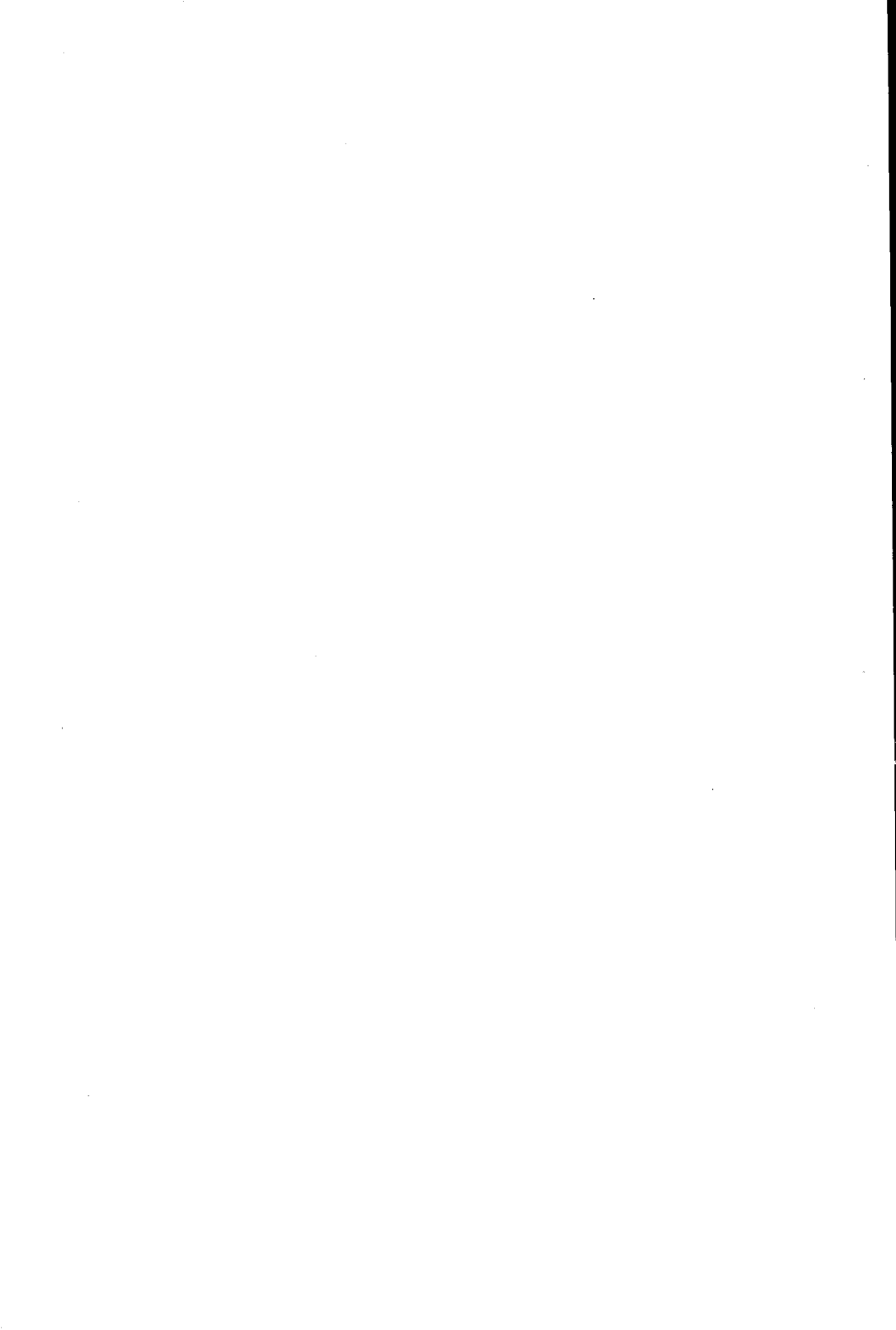
ISBN: 978-600-5700-11-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۰۰-۱۱-۴

- پیش سخن ۹
۱. «شاهنامه» و ترجمه‌های لهستانی آن / گفت‌وگو با پروف‌سور آنا کراسنولسکا،
رئیس بخش ایران‌شناسی دانشگاه یاگلونی ۱۳
۲. مارک اسموژینسکی، لهستانی‌ای ایران‌دوست / گفت‌وگو با هایدی و امبخش
- اسموژینسکا ۳۳
۳. در جست‌وجوی سیر تاریخی تلفظ واژه‌ها / گفت‌وگو با پروف‌سور آندزی
پیسوویچ، ایران‌شناس، ارمنستان‌شناس و دارنده‌ی رتبه‌ی استادی کامل در
زمینه‌ی دانش‌های انسان‌کاوانه ۵۹
۴. زیان روزمره، شعر فارسی و شخصیت زن در رمان‌های ایرانی / گفت‌وگو
با کارولینا رکویتسکا - عسگری، مدرس دانشگاه و نویسنده‌ی کتاب «بوطیقای
پرسش» ۷۳
۵. ترجمه‌های فارسی «کتاب مقدس» و تاریخ دین مسیح در ایران /
گفت‌وگو با مارچین ژیکا، مدرس تاریخ در رشته‌ی ایران‌شناسی و پژوهشگر
تاریخ دین مسیح در خاورمیانه ۹۵
۶. زبان‌آموزی تدریس ادبیات نیست / گفت‌وگو با ثریا موسوی، مدرس زبان
فارسی در دانشگاه یاگلونی، درباره‌ی مشکلات آموزش زبان فارسی به
دانشجویان غیرایرانی ۱۱۵

۷. از رسم خط فارسی تا مطالعه درباره‌ی ترجمه‌ی متن‌های پهلوی /
گفت‌وگو با متوش کواگیش، نویسنده‌ی کتاب «خط و رسم خط زبان
فارسی» ۱۲۷
۸. زبان‌آموزی و ضرورت توجه به تفاوت‌های منطقه‌ای / گفت‌وگو با هاید
وامبخش - اسموژینسکا، مدرس زبان فارسی در دانشگاه یاگلونی درباره‌ی
اشتباه‌های رایج زبانی دانشجویان ایران‌شناسی ۱۳۹
۹. دشواری تهیه‌ی کتاب‌های تازه‌ی فارسی / گفت‌وگو با گراژینا یورک - پاروک،
مسئول کتابخانه‌ی دانشکده‌ی شرق‌شناسی دانشگاه یاگلونی ۱۴۹
۱۰. پرواز مولانا در قلمرو عقاب سپید / گفت‌وگو با ماریوش کلو، آهنگساز،
خواننده و خالق آلبوم «قلب‌ها» ۱۵۹
۱۱. از کراکف تا تهران، در پی راز شورانگیزی یک صدا / گفت‌وگو با آنا
مارچینوفسکا، نخستین و تنها دف‌نواز اهل لهستان ۱۷۵
- سخن پایانی ۱۸۷
- کتاب‌شناسی لهستان به زبان فارسی ۱۹۵
- نمایه ۲۰۳

تقدیم به شهرام شیدایی و مارک اسموژینسکی؛
پاس آنچه تا آذرماه ۱۳۸۸ به جهان افزودند.



مرز دولت‌های بشری چقدر شکاف دارد
ابرهای بسیاری بی مجازات از بالای آنها می‌گذرد
شن و ماسه‌های زیادی از کشوری به کشوری می‌ریزد
خرده‌سنگ‌های کوهستانی سرازیر ملک دیگران می‌شود
با جهش‌هایی تحریک‌کننده.

آیا لازم است نام پرنده‌هایی را که در حال پروازند، یک به یک بیاورم
یا لحظه‌ای را که پرنده روی مانع مرزی می‌نشیند؟
فرض کن گنجشک باشد - دمش دیگر متعلق به کشور همسایه است
هرچند نوکش هنوز در این کشور است. به علاوه - چقدر وول می‌خورد.

از حشرات بی‌شمار، به مورچه‌ای اکتفا می‌کنم
که بین بوتین چپ و راست نگیهان

در برابر سؤالی: از کجا تا به کجا - لزوم پاسخ دادن را حس نمی‌کند.^۱

(بخشی از شعر «مزامیر»)

۱. ویسواوا شیمبورسکا. آدم‌ها روی پل. ترجمه‌ی مارک اسموژینسکی، شهرام شیدایی و چوکا چکاد، نشر مرکز، ۱۳۷۶، ص ۱۲۵.



پیش سخن

در کراکف، پایتخت پیشین لهستان و مرکز فرهنگی شرق اروپا، در خیابان میتسکویچا، ساختمان بتونی نه طبقه‌ای هست که در طبقه‌ی هشتم آن بخش ایران‌شناسی دانشکده‌ی شرق‌شناسی دانشگاه یاگلونی قرار دارد. از پنجره‌ی اتاق‌های سمت چپ این بخش، گنبد ساختمان زیبا و قدیمی تئاتر گروتسکا، جنب خیابان کروپنیچا، دیده می‌شود. در محوطه‌ی سرسبز روبه‌روی بنا، مجسمه‌ی نیم‌تنه‌ی یان ایگناتسه پادرفسکی (پیانست، آهنگساز و سیاستمدار لهستانی، ۱۸۶۰ - ۱۹۴۱) به چشم می‌خورد. در طبقه‌ی هشتم ساختمان پادروویانوم ایرانی‌ها غریبه نیستند. استادان و دانشجویان لهستانی در بخش Iranistyka درباره‌ی بسیاری از مسائل فرهنگی، تاریخی و هنری ایران پژوهش می‌کنند و فارسی، زبان دوم‌شان است.

در این کتاب ضمن بررسی آرای برخی از ایران‌شناسان دانشگاه یاگلونی، به فرهنگ و ادبیات لهستان نیز پرداختیم. به دلیل محدودیت زمانی، ۲۸ روز اقامت در کراکف، فرصت مصاحبه با بسیاری از استادان دانشگاه، هنرمندان و نویسندگان ایران‌دوست لهستانی را پیدا نکردم. در موزه‌های کراکف (موزه‌های ملی، واول، چارتورسکی و...) نمونه‌هایی

ارزشمند از هنر ایرانی نگهداری می‌شود که می‌بایستی، در فرصتی دیگر، آنها را هم معرفی کنیم. از استادان، ایران‌پژوهان و هنرمندانی که نتوانستم با آنها گفت‌وگو کنم، عذر می‌خواهم؛ به‌ویژه از دکتر رناتا روسیک - کوالسکا که درباره‌ی عین‌القضات همدانی پژوهش کرده؛ دکتر توماش گاتسک، نویسنده‌ی کتابی درباره‌ی اردشیر بابکان؛ دکتر باربارا منکارسکا، ایران‌شناس، زبان‌شناس و استاد بازنشسته؛ دکتر ماوگژتا عباسی، پژوهشگر جریان روشنفکری دوره‌ی مشروطیت؛ دکتر اژیپتا ویونسک، پژوهشگر سینمای ایران؛ پائولینا نیه‌چه، ایران‌شناس و مترجم؛ کارولینا ژمبا، مدیر گالری پارس؛ و دُروتا سوآپا، پژوهشگر ادبیات داستانی فارسی. امیدوارم بعدها، علاوه بر گفت‌وگو با آنها، بتوانم گزارش‌هایی درباره‌ی هنر، تاریخ، معماری، شهرسازی و شخصیت‌های علمی کراکف تهیه کنم. دانشگاه یاگلونی^۱ در سال ۱۳۶۴ م. تأسیس شده و دومین دانشگاه قدیمی اروپاست.

باری، متن نه فصل از یازده فصل کتاب را پس از تدوین و حروف‌نگاری در اختیار گفت‌وگوشونده‌ها گذاشتم تا کاستی‌های احتمالی را برطرف کنند. فصل دهم؛ گفت‌وگو با ماریوش کلو، را پس از تدوین، آنا مارچینوفسکا با متن ضبط‌شده به زبان لهستانی تطبیق کرد و تطبیق دوباره‌ی فصل نهم با متن ضبط‌شده را، که به زبان ترکی بود، من به عهده گرفتیم. بقیه‌ی گفت‌وگوها به زبان فارسی انجام شده است.

پنج تن از گفت‌وگوشونده‌ها استادان لهستانی‌اند، دو نفر از استادان ایرانی و یک نفر کتابدار دانشکده. محور اصلی گفت‌وگوهای دهم و یازدهم موسیقی است؛ هم از این‌رو، این دو فصل را در پایان کتاب آوردیم تا تداخلی، از نظر موضوعی، پیش نیاید. ماریوش کلو، تنها

گفت‌وگوشونده‌ای است که از استادان و ایران‌شناسان دانشکده نیست؛ او هنرمند آزاده و شوریده‌ای است که در زمینه‌ی موسیقی ایرانی نیز پژوهش می‌کند.

خواننده‌ی علاقه‌مند، برای آگاهی از تاریخچه‌ی رشته‌ی ایران‌شناسی در دانشگاه یاگلونی می‌تواند به جلد چهارم کتاب *زبان فارسی در جهان*، ویژه‌ی لهستان، مراجعه کند. این کتاب را دبیرخانه‌ی شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی در سال ۱۳۷۶ منتشر کرده است.^۱

با اینکه زبان لهستانی با حروف لاتین نوشته می‌شود، به علت ویژگی‌های نظام آوایی آن، بسیاری کسان در نوشتن نام اشخاص دچار لغزش شده‌اند. برای مثال «دولمبا» را «دولبا» نوشته‌اند، حال آن که این نام در لهستانی «Dulęba» نوشته و «دولمبا» خوانده می‌شود؛ برای اینکه محققان به تلفظ خاص حروف و واژگان، در زبان لهستانی توجه نکرده‌اند و معیار آنها تلفظ انگلیسی بوده است. در این کتاب از گفت‌وگوشوندگان لهستانی کمک گرفته‌ام و تا جایی که میسر بوده، کوشیده‌ام تلفظ نام‌ها را به صورت درست بیاورم.

در تدوین این کتاب، پیش از همه مدیون پدر و مادرم هستم که در سفر به سرزمین عقاب سپید، یاورم بودند. از هاید و امبخش - اسموژینسکا ممنونم که به لهستان دعوتم کرد و با معرفی من به گفت‌وگوشونده‌ها، امکان گفت‌وشنودها را فراهم آورد. از سعیده و امبخش - که اطلاعات مربوط به ایران‌شناسی کراکف را در اختیارم قرار داد - و نیز برای خاطر همراهی‌های همیشگی و بی‌دریغش، سپاسگزارم. از ثریا فوسوی، خلیل احمد عرب، آنیا مارچینوفسکا، دروتا سوآپا، رناتا روسک - کوالسکا و

۱. همچنین برای اطلاع از پیشینه‌ی روابط ایران و لهستان، نک: *لهستانیان و ایران*، نوشته‌ی علیرضا دولتشاهی، انتشارات بال، تهران، ۱۳۸۶.

مهدی باقری برای همراهی‌های صادقانه‌شان، در مدت اقامت‌م در کراکف؛ از الیاس اسموژینسکی کوچک برای مهربانی‌ها و صفای کودکانه‌اش، و به‌ویژه از گفت‌وگوشونده‌ها که برای گفت‌وگو با من وقت گذاشتند، تشکر می‌کنم.

در تدوین و بازخوانی متن کتاب دوستان عزیزم صالح عطایی، سعیده و هایده وامبخش، با حوصله‌ی تمام و بی‌هیچ چشمداشتی یاری‌ام کرده‌اند.

از طاهره رحیمی برای خاطر امانت‌دادن دوربین عکاسی‌اش، ممنونم؛ عکس گفت‌وگوشونده‌ها و تصویر جلد کتاب‌ها را با دوربین او گرفته‌ام. از همکارانم در مرکز فرهنگی شهر کتاب نیز تشکر می‌کنم؛ چرا که در خرداد ۱۳۹۰ در جریان مقدمات سفر به کراکف و پس از آن تنه‌ایم نگذاشتند.

دی ماه ۱۳۹۰ - کرج

شاهنامه و ترجمه‌های لهستانی آن



گفت‌وگو با

پروفسور آنا کراسنووولسکا،

رئیس بخش ایران‌شناسی دانشگاه

یاگلونی

موضوعاتی که در گفت‌وگو با پروفسور آنا کراسنووولسکا^۱ می‌توان به آنها پرداخت، گسترده است: از اسطوره‌های ایران تا تاریخ معاصر کشورمان، از آیین‌های سنتی تا نمایش‌های کهن ایرانی و از ادبیات گذشته تا ادبیات امروز فارسی. به دلیل محدودیت زمانی، به‌ناچار، می‌بایستی موضوعی را برمی‌گزیدیم و این‌چنین شد که قرعه به نام شاهنامه‌ی فردوسی افتاد. موضوع پایان‌نامه‌ی دکترای ایران‌شناسی خانم کراسنووولسکا، پژوهش در شاهنامه بوده و هم‌اکنون او انتشار ترجمه‌ی لهستانی شاهنامه را پی‌گیری می‌کند.

در سال ۱۳۸۲ ش. ترجمه‌ی فارسی یکی از پژوهش‌های وی با نام چند چهره‌ی کلیدی در اساطیر گاهشماری ایرانی در تهران منتشر شد. در سال ۲۰۱۰ م. نیز کتاب تاریخ ایران^۲ به سرپرستی او در بیش از هزار صفحه در لهستان به چاپ رسید.

1. Anna Krasnowolska

2. *Historia Iranu*

خانم کراسنولسکا پیش از آغاز گفت‌وگو، محل تولد^۱م را پرسید و وقتی شنید اردبیلی هستم، گفت: «رمان سمفونی مردگان را خوانده‌ای؟ من به اردبیل سفر نکرده‌ام، اما از نویسنده‌ی این کتاب شنیده‌ام اردبیل در همه‌ی روزهای سال سرد است. البته این حرف به نظر اغراق‌آمیز می‌رسد و من باورم نشد.»

کراسنولسکا متولد ۱۹۴۹م. است و ریاست بخش ایران‌شناسی دانشکده‌ی شرق‌شناسی دانشگاه یاگلونی را به عهده دارد.

در کتاب زبان فارسی در جهان، جلد مربوط به لهستان^۱، آمده است که پایان‌نامه‌تان را به شاهنامه‌ی فردوسی اختصاص داده‌اید. اگر موافق باشید به شاهنامه و به یافته‌های شاهنامه‌پژوهی‌تان پردازیم.

پایان‌نامه‌ای که به آن اشاره کردید، رساله‌ی دکترای من است که به زبان لهستانی نوشته شده و متأسفانه تاکنون به چاپ نرسیده، هرچند مقاله‌هایی در شاهنامه‌شناسی نوشته‌ام که می‌توان آنها را اجزای این پایان‌نامه به شمار آورد و در واقع بخش‌هایی از پایان‌نامه‌ام را، به صورت مقاله، به چاپ رسانده‌ام؛ هنوز متن کامل آن منتشر نشده است. شاید وقتی بازنشسته شدم، پس از بازخوانی، آن را به چاپ برسانم. به هر حال، پایان‌نامه‌ام پژوهشی است درباره‌ی اسطوره‌های شاهنامه، البته از دیدگاه ساختاری. من ابتدا شاهنامه را به دقت مطالعه کردم. می‌خواستم بدانم با

۱. زبان فارسی در جهان، ج ۴، لهستان، دبیرخانه‌ی شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی، تهران ۱۳۷۶، ص ۹۲ و ۹۳.



روی جلد برگردان شاهنامه‌ی فردوسی به زبان لهستانی